

שתי אהבות

תניא לקוטי אמרים | פרקים מג, מד

אהבה בתענוגים

כשם שביראת ה' יש שתי מדרגות, יראה תתאה ויראה עילאה, כך גם אהבת ה' מתחלקת לשתי מדרגות: "אהבת עולם" ו"אהבה רבה". המדרגה העליונה יותר, אהבה רבה, היא אהבת ה' בלי תחושת מרחק, חיסרון וגעגוע, אלא מתוך עונג בלבד - אהבה בתענוגים. מדרגה זו של אהבה מגיעה במתנה מה'. כמו האש של הקרבן שהייתה יורדת מן השמים, כך גם אהבת ה' בתענוגים מגיעה מאליה לאדם שנמצא במדרגה העליונה של יראת ה' בשלמות, יראה עילאה.

כך מתפרש בדרך רמז מאמר חז"ל "דרכו של איש לחזר על אישה": האיש הזכרי מסמל את כוח האהבה, החסד וההשפעה, וסימן לכך בפסוק מתהילים "זכר חסדו" - הזכר מסמל את החסד. לעומת זאת האישה מסמלת את כוח היראה, הקבלה והצמצום, כמו שכתוב "אישה יראת ה'". אם כן, הנטייה של איש לחזר אחר אישה מסמלת נטייה עמוקה ושורשית יותר, של כוח האהבה שמגיע למקום שיש בו יראה. כאשר אדם מתעלה למדרגת יראת ה' בשלמות, וחש ביטול של כל אישיותו בפני ה', מיד ממלאת אותו אהבת ה' במדרגת "אהבה רבה".

אל מדרגת האהבה הרבה אי אפשר להגיע לפני השלמת כוח היראה שבנפש. רק כאשר האדם נמצא במדרגה של הסרת כל החציצות המפרידות בינו ובין ה', ותחושה של ביטול כל מציאותו העצמית בפני ה', רק אז הוא נוגע בבחינת האצילות, במקום שבו אין פירוד אלא אחדות ה' ממלאת את הכול. מדרגה זו מנביעה מתוכו את אהבת ה' לא מתוך ריחוק וגעגוע, אלא מתוך עונג, מפני שה' הוא המציאות היחידה ואין מלבדו.

אהבת עולם

המדרגה הנמוכה יותר באהבת ה' היא אהבת עולם. זוהי אהבה שיש בה השתוקקות וצימאון, והיא מגיעה מתוך התבוננות בגדלות ה' המתגלה דרך העולם. התבוננות בכך שה' "ממלא כל עלמין", כלומר: ממלא את כל המציאות ומתגלה בכל חלקיה; ובכך שהוא "סובב כל עלמין", כלומר: עליון יותר מכל מגבלותיה וצמצומיה של המציאות, והוא יצר את העולמות ומקיים אותם; ובכך ש"כולא קמיה כלא חשיב" (הכול איננו נחשב לעומתו), כלומר: שהמציאות כולה, שנבראה בדבר ה' וקיומה תלוי בו, בטלה לעומת ה' בעצמו, כשם שדיבור אחד של אדם בטל לעומת כלל הדיבורים האפשריים שיכולה הנפש לייצר, ולעומת נפשו של האדם עצמה.

כאשר אוחזים בנקודת המבט שרואה איך המציאות נוצרה מתוך האלוקות ומתבטלת בפניה, ומתבוננים כך על חפצי הלב שלנו, על מה שמעורר בנו רגשות אהבה - קרבה, יופי, חכמה, נינוחות, נחמה ועוד - מתגלה שכל הנאות העולם הן רק עטיפות חיצוניות לאור האלוקי שמזרים בהן כוח וחיים, והן מתאפסות ומתבטלות מול מקור העונג והשמחה. כאשר נסיר את העטיפות הללו מעל כוח האהבה שבנפשנו, נוכל להשיבו למקור החיים כולם ולהבעיר את אש אהבת ה' בליבנו.

על תחושה זו, שכל האהבות וכל ההנאות, גם אלו הגשמיות וגם הרוחניות, בטלות מול הקשר עם ה', כתב דוד המלך בתהילים: "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ. כלה שארי ולבבי צור לבבי וחלקי אלוקים לעולם".

והנה, בַּאֲהֶבֶה יֵשׁ גַּם בֵּן שְׁתֵּי מַדְרָגוֹת: "אֲהֶבֶה רַבָּה" וְ"אֲהֶבֶת עוֹלָם".
 "אֲהֶבֶה רַבָּה" - הִיא "אֲהֶבֶה בַּתְּעֲנוּגִים", וְהִיא שְׁלֵהֶבֶת הָעוֹלָה מֵאֵלֶיהָ
 וּבָאָה מִלְמַעְלָה בְּבַחֲיִנַת מִתְנַה לְמִי שֶׁהוּא שְׁלֵם בִּירְאָה
 כְּנֹדַע עַל מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָּהּ: "דְּרַפּוּ שָׁל אִישׁ לְחֹזֵר אַחַר אִשָּׁה"
 שֶׁאֲהֶבֶה נִקְרָאת "אִישׁ" וְ"זָכָר", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "זָכָר - חֶסֶד דּוֹ"
 וְ"אִשָּׁה - יְרֵאת ה'", כְּנֹדַע
 וּבְלִי קְדִימַת הִירְאָה, אִי אֶפְשָׁר לְהִגִּיעַ לְאֲהֶבֶה רַבָּה זֶה
 כִּי אֲהֶבֶה זֶה הִיא מְבַחֲיִנַת אֲצִילוּת, דְּלִית תַּמָּן (שֵׁאִין שֵׁם) קִצּוֹץ וּפְרוּד חֵס וְשְׁלוֹם
 אֲךְ "אֲהֶבֶת עוֹלָם" הִיא הַבָּאָה מֵהַתְּבוּנָה וְדַעַת בְּגִדְלַת ה' אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא
 הַמְּמַלֵּא כָּל עֲלָמִין וְסוֹבֵב כָּל עֲלָמִין
 וְכָלֵא קַמְיָה כְּלָא מְמִישׁ חֲשִׁיב [לְפָנָיו נַחֲשָׁבִים כְּ"לֵא" - כְּכֹלֹם מִמֶּשׁ]
 וּכְבָּשׁוּל דְּבוּר אֶחָד בְּנַפְשׁ הַמְשַׁכֶּלֶת בְּעוֹדוֹ בְּמַחְשַׁבְתָּהּ אוּ בְּחֻמְדַת הֵלֶב
 כְּנֹזְכָר לְעֵיל

אֲשֶׁר עַל יְדֵי הַתְּבוּנָנוּת זֶה, מִמֵּילָא תַתְּפִישׁ מִדַּת הָאֱהָבָה שְׁבִנְפֵשׁ מְלִבוֹ וְשִׁיָּהּ
 דְּהֵינּוּ, שְׁלֵא תַתְּלַבֵּשׁ בְּשׁוּם דְּבַר הַנְּאִיָּה וְתַעֲנוּג גְּשָׁמִי אוֹ רוּחֲנִי לְאֱהָבָה אוֹתוֹ
 וְלֹא לְחַפְצֵי כָּלָל שׁוּם דְּבַר בְּעוֹלָם
 בְּלִתֵּי לֵה' לְבָדוּ - מְקוֹר הַחַיִּים שֶׁל כָּל הַתַּעֲנוּגִים
 שְׁכָלָם בְּטִלִּים בְּמַצִּיאוֹת וּכְלָא מִמּוֹשׁ קַמְיָה חֲשִׁיבִי [לפניו נחשבים כ"לא" - ככלום ממש]
 וְאִין עֶרְךְ וְדַמְיוֹן כָּלָל בֵּינֵיהֶם חֵס וְשְׁלוֹם
 בְּמֹו שְׁאִין עֶרְךְ לֵאמֹר וְאִפְסֵי הַמְּחַלְטֵי לְגַבֵּי חַיִּים נִצְחִיִּים
 וּכְמוֹ שְׁפָתוֹב: "מִי לִי בְּשָׂמַיִם, וְעַמְךָ לֹא חִפְצָתִי בְּאֶרֶץ, כֹּלָּה שְׂאֲרֵי וּלְבָבִי,
 צוֹר לְבָבִי וְגוֹ", וּכְמוֹ שִׁיתְּבָאָר לְקַמֵּן.

לפעמים האהבה קודמת

אהבת עולם, המדרגה הנמוכה יותר של אהבת ה', אינה תלויה ביראה, ולעיתים היא מקדימה אותה. הקדימות תלויה במידת הדעת, שאחראית על ההזדהות והחיבור העצמי עם התובנות השכליות ומולידה מהן תגובה רגשית.

ההכרה השכלית היא אובייקטיבית, והקישור שלה אל הנפש מוליד ממנה תגובות שונות בהקשרים שונים: רגשות של קרבה ואהבה או של ריחוק ויראה. מכיוון שהמדרגה של אהבת עולם אינה תלויה ביראה, יכול להיות אדם רשע, שטרם התעוררה בו יראה, ופתאום הוא נזכר בה' ומתמלא אהבה אליו וחוזר בתשובה מאהבה. אולם גם כאשר האהבה מקדימה את היראה, היא כוללת בתוכה מידה מסוימת של יראה מלמרוד בה' ומלהמרות את פיו. יראה זו אינה גלויה ומורגשת בלב, אלא רק עוצרת את האדם מלעבור על דבר ה'.

באופן טבעי, קל יותר להתמלא ביראה ובחשש מאשר באהבה. כל ספק ואי ודאות זורעים בלב חשש, אך על מנת לעורר אהבה יש צורך בתחושת חיבור וקרבה. משום כך, הקדמת האהבה ליראה היא חריגה, ומתרחשת במקרים מיוחדים, כמו אצל רבי אלעזר בן דורדיא, שעבר עבירות חמורות ביותר עד שיום אחד התעוררו בו הרהורי תשובה. הוא טמן את ראשו בין ברכיו וגעה בבכי עד שיצאה נשמתו, ויצאה בת קול ואמרה שהוא מזומן לחיי העולם הבא.

סיפורו של רבי אלעזר בן דורדיא הוא יוצא דופן ומלמד על עומקה של התשובה, אך דרכו אינה הדרך הסדורה בעבודת ה'. הסדר הנכון והראוי הוא בהקדמת היראה התתאה כפתח לקיום התורה והמצוות מתוך קבלת עול, ובהוספת אהבת ה' על גביה.

וְהֵנָּה, בְּחִינַת אֱהָבָה זֶה, פְּעָמִים שְׁקוֹדֶמֶת לְיִרְאָה, כְּפִי בְּחִינַת הַדַּעַת
 הַמּוֹלִידָה, כְּנוֹדָע

(שֶׁהִדְעַת כּוֹלֵל חֲסָדִים וּגְבוּרוֹת, שֶׁהִם אֲהָבָה וְיִרְאָה, וּפְעָמִים שֶׁהַחֲסָדִים
 קוֹדְמִים לִירֵד וְלִהְתַּגַּלּוֹת)
 וְלִכֵּן אֶפְשֶׁר לְרַשֵּׁעַ וּבַעַל עֲבֵרוֹת שְׁיַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה הַנּוֹלֶדֶה בְּלִבּוֹ,
 בְּזִכְרוֹ אֶת ה' אֱלֹהָיו
 וּמִכָּל מָקוֹם, הִירְאָה גַם בֶּן כְּלוּלָה בָּהּ מִמִּילָא
 רַק שֶׁהִיא בְּבַחֲיִנַת קְטָנוֹת וְהָעֵלֶם, דִּהְיִנוּ, יִרְאֵת חֲטָא, לְמַרְדּ בּוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
 וְהֵאֲהָבָה – הִיא בְּהִתְגַּלּוֹת לִבּוֹ וּמְחוֹ
 אֲךָ זֶהוּ דֶרֶךְ מַקְרָה וְהוֹרְאֵת שְׁעָה, בְּהִשְׁגָּחָה פְּרֻטִית מֵאֵת ה', לְצַדֵּךְ שְׁעָה
 כְּמַעֲשֵׂה דְרָבִי אֶלְעָזָר בֶּן דוֹרְדַיָּא.
 אֲבָל סֵדֶר הָעֲבוּדָה הַקְּבוּעָה וְתַלְוִיָּה בְּבַחֲרֵת הָאָדָם
 צָרִיךְ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה קִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת
 עַל יְדֵי יִרְאָה תְּתַאֵה בְּבַחֲיִנַת קְטָנוֹת עַל כָּל פְּנִים, בְּ"סוּר מִרַע וְעֵשֶׂה טוֹב"
 לְהֵאִיר נִפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית בְּאוֹר הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ
 וְאַחַר כֵּן, יֵאִיר עָלֶיהָ אוֹר הָאֲהָבָה.

הנסתרות

חלוקת אהבת ה' לשתי מדרגות, אהבה רבה ואהבת עולם, היא חלוקה כללית. למעשה, אין סוף למדרגות השונות באהבת ה'. חוויית אהבת ה' היא אישית מאוד, ומשתנה מאדם לאדם. כל אחד תופס את ה' באופן אחר ומפתח כלפיו רגש ייחודי משלו. הזוהר הקדוש מייחס לה' את המילים "נודע בשערים בעלה" ממזמור "אשת חיל", ומפרש אותן כך: ה' נודע ומתגלה לכל נברא באופן הייחודי לו, בהשערות ובמחשבות שהוא חושב על ה'.

ההיכרות העצמית עם ה', אשר מולידה את תחושות אהבת ה' ויראתו בעומק הלב, היא נסתרת מעין כול, וידועה לאדם עצמו ולה' בלבד. לכן יש הבדל משמעותי בין מצוות אהבת ה' ומצוות יראת ה' לבין שאר המצוות. כל המצוות שאינן מסורות ללב גלויות וחשופות, ויש להן כללים ברורים המחייבים באופן שווה את כולם. יהודים ממוצא שונה, בגילאים שונים, עם השקפות עולם שונות, מברכים לפני ואחרי האכילה, שומרים שבת ומקיימים את כל יתר מצוות התורה. לעומת זאת, כל יהודי אוהב את ה' וירא ממנו באופן ייחודי לגמרי, זהו סוד פרטי בינו ובין ה'.

על כך נאמר: "הנסתרות לה' אלוקינו והנגלות לנו ולבנינו." "הנסתרות" הן המצוות הצפונות בהרגשה הפנימית של האדם, יראת ה' ואהבתו, ואילו "הנגלות" הן המצוות האחרות הידועות לכולם ושוות אצל כולם.

והנה, כל מדרגת אהבה מב' מדרגות אלו:

"אהבה רבה" ו"אהבת עולם"

נחלקת לכמה בחינות ומדרגות לאין קץ, כל חד לפום שעורא דליה וכל אחד לפי השיעור שלו, לפי מדרגתו

כמו שכתוב בזהר הקדוש על פסוק: "נודע בשערים בעלה"

"דא קדשא בריך הוא, דאיהו אתנדע ואתנדבק לכל חד לפום מה דמשער בלביה וכו'" [זה הקדוש ברוך הוא שנודע ודבק בכל אחד לפי מה שמשער בליבו]

ולכן נקראים דחילו ורחימו [יראה ואהבה] "הנסתרות לה' אלהינו",

ותורה ומצות – הן "הנגלות לנו ולבנינו לעשות כו".

כי תורה אחת ומשפט אחד לכלנו, בקיום כל התורה ומצות בבחינת מעשה

מה שאין כן בדחילו ורחימו [ביראה ובאהבה] שהם לפי הדעת את ה' שבמח ולב, כנזכר לעיל.

שאלות לסיכום ולחזרה:

1. איך מגיעים למדרגת "אהבה רבה"?
2. איך מגיעים למדרגת "אהבת עולם"?
3. האם האהבה תלויה ביראה?
4. מהן "הנסתרות" ומהן "הנגלות"?